

Robert Pyka

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <http://orcid.org/0000-0001-6690-9207>

Instytut Socjologii w przededniu głębokich przemian w polskim szkolnictwie wyższym

Instytut Socjologii Uniwersytetu Śląskiego wyróżnia się na tle innych polskich ośrodków socjologicznych różnorodnością i interdyscyplinarnością realizowanych przedsięwzięć badawczych. Jest on także silnie zaangażowany w sprawy miejskie oraz regionalne swego otoczenia, co wynika ze specyfiki województwa śląskiego oraz transformacji społeczno-gospodarczej, jaka dokonała się w tym regionie. W badaniach realizowanych w Instytucie Socjologii UŚ można wyodrębnić siedem podstawowych obszarów, które obejmują: uwarunkowania restrukturyzacji górnośląskiego przemysłu tradycyjnego, problemy organizacji instytucji i rynków pracy, przeobrażenia w pomocy społecznej, ład kulturowy w przekazach międzypokoleniowych, ale także tożsamość społeczną i obywatelską Polaków, ich świadomość ekonomiczną oraz przekształcenia w przestrzeniach miasta i metropolii.

Towarzysząc głębokim przemianom w regionie, Instytut Socjologii sam musi obecnie stawiać czoła dynamicznym przekształceniom zachodzącym w świecie nauki i podejmować efektywne strategie adaptacyjne. Rok 2018 stanowił swoiste preludium czekających „katowicką socjologię” gwałtownych przemian, wynikających w pierwszej kolejności z wejściem w życie z dniem 1 października 2018 roku tzw. Konstytucji dla Nauki, której konsekwencją jest upodmiotowienie dyscyplin naukowych będących podstawą przyszłej parametryzacji realizowanej na zupełnie nowych zasadach. Rok 2018 był wreszcie zapowiedzią przemian instytucjonalnych na Uniwersytecie Śląskim, którego władze postanowiły skorzystać z reformy ogólnopolskiej celem realizacji głębokiej restrukturyzacji Uniwersytetu. Zamiarem władz jest uwolnienie potencjału naukowego ze szczególnym uwzględnieniem młodych kadr naukowych. W praktyce oznacza

to między innymi wyraźne wyodrębnienie pionu naukowego i dydaktycznego, likwidację katedr i zmianę zasad finansowania badań statutowych na system zespołowo-projektowy oraz powstanie dużych wydziałów dyscyplinowych. Praca w ciągle zmieniających się uwarunkowaniach właściwa realiom współczesnego globalnego rynku przenika zatem na Uniwersytet, wymagając od pracowników naukowych dużych zdolności adaptacyjnych. Nie jest to jednak zadanie łatwe, gdyż procesy badawcze i publikacyjne w odróżnieniu od innego rodzaju (wy)twórczości cechuje znacznie dłuższy czas realizacji i pewna inercja, wynikająca z trwających najczęściej kilka lat projektów badawczych, a następnie wielomiesięcznych prac redakcyjnych nad publikacjami. Niemniej jednak obserwując w perspektywie kilku lat aktywność naukową pracowników Instytutu Socjologii, można stwierdzić, że istotnie zmienili oni strategię pracy naukowej, kierując energię na pozyskiwanie publikacji wysoko punktowanych z zachowaniem dotychczasowych zainteresowań badawczych, których wagę dla społecznego otoczenia Uniwersytetu trudno przecenić.

Przechodząc do bardziej szczegółowego opisu dorobku naukowego Instytutu, należy wskazać, że w roku 2018 wydanych zostało przy udziale jego pracowników łącznie 96 publikacji. Połowę stanowiły artykuły w większości zamieszczane w wysoko punktowanych czasopismach naukowych z list ministerialnych. Wśród nich znalazły się 3 artykuły zamieszczone w „Przeglądzie Socjologicznym”, 2 artykuły zamieszczone w „Kulturze i Społeczeństwie” i kolejne opublikowane w „Studiach Regionalnych i Lokalnych”, „Roczniku Nauk Społecznych” czy „Problemach Polityki Społecznej”. Pośród tych publikacji warto wskazać teksty zamieszczone w „Przeglądzie Socjologicznym”, tj. artykuł Łukasza Trembaczowskiego *Generational transition in family business and the distribution of capitals in social reproduction strategies*, szkic Krzysztofa Bierwiazconka *Miejskie przestrzenie publiczne i ich społeczne znaczenia – próba systematyzacji* oraz artykuł Adama Bartosza *Kryzys debaty publicznej w polskiej demokracji a pop-polityka*. W 2018 roku pracownicy Instytutu Socjologii wydali 6 monografii autorskich oraz 4 monografie zbiorowe. Z monografii warto wymienić pracę Andrzeja Niesporka *Podejście systemowe w klasycznej teorii socjologicznej*, książkę Sabiny Pawlas-*Czyż Społeczna rzeczywistość choroby nowotworowej w rodzinie...*, a także monografię Mai Drzazgi-Lech *Śląski Moniuszko: recepcja postaci i twórczości kompozytora na Górnym Śląsku: studium socjologiczne*.

Pracownicy Instytutu Socjologii aktywnie włączali się w 2018 roku w krajowe i międzynarodowe debaty naukowe, prezentując efekty swoich poszukiwań naukowych podczas krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych. Tylko w minionym roku wygłosili aż 113 referatów, w tym 26 na zagranicznych konferencjach. Pracownicy Instytutu sami byli także organizatorami 8 konferencji naukowych, w tym 3 międzynarodowych, na których gościli naukowcy z całego świata. Warto wskazać tu konferencję pt. *Contemporary challenges of Social Work – experience*, zorganizowaną 19 kwietnia 2018 roku, czy konferencję pt. *Society – Work – Consumption. The economic awareness of the young generation*, która odbyła się w Instytucie Socjologii UŚ 7 listopada 2018 roku.

Można zaryzykować stwierdzenie, że w 2018 roku Instytut Socjologii osiągnął dojrzałość pokoleniową. W ciągu ostatnich 15 lat dokonała się odnowa generacyjna Instytutu, która spowodowała zrównoważenie udziału liczby młodych pracowników nauki względem pozostałych ich kategorii. Niemniej jednak na przestrzeni ostatnich kilku lat większość ze wskazanych młodych pracowników naukowych przestała być zaliczana do tej kategorii i w 2018 roku pozostały w niej już tylko trzy osoby, wszystkie z tytułem doktora. W kontekście awansów naukowych warto nadmienić, że w 2018 roku stopień doktora habilitowanego uzyskała Sabina Pawlas-Czyż, dołączając do grona samodzielnych pracowników nauki. Natomiast Rafał Cekiera uzyskał stypendium Funduszu Wyszehradzkiego na badania w obszarze polityk migracyjnych na terenie Polski i Czech. O uznaniu wysokiej rangi naukowej Instytutu może świadczyć obecność jego pracowników w różnego rodzaju gremiach zarówno w obszarze nauki polskiej, jak i w innych dziedzinach życia społecznego. Instytut ma dwóch przedstawicieli w Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, a są nimi prof. zw. dr hab. Marek S. Szczepański oraz prof. zw. dr hab. Wojciech Świątkiewicz. Pośród innych gremiów, w których zasiadają pracownicy Instytutu, należy wymienić Komisję Studiów nad Przyszłością Górnego Śląska PAN (oddział Katowice), Komitet Gospodarki Miejskiej Krajowej Izby Gospodarczej, Polskie Towarzystwo Bezpieczeństwa Narodowego, Komisję do Spraw Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich PAN (oddział Katowice) oraz Radę Społeczno-Gospodarczą Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii.

Wyróżnikiem Instytutu Socjologii jest jego silne zanurzenie w regionie i bliska współpraca z podmiotami odpowiedzialnymi za jego rozwój. Dzięki temu jednostka naukowa wypełnia służebną rolę wobec środowiska społecznego. Współpraca ta przyjmuje postać projektów, badań zleconych i ekspertyz, których większość jest realizowana za pośrednictwem powołanego z inicjatywy pracowników Instytutu Socjologii Obserwatorium Procesów Miejskich i Metropolitalnych (OPMiM).

Należy w tym kontekście wskazać kilka przedsięwzięć badawczych zrealizowanych w 2018 roku, takich jak badania na rzecz Miasta Ogrodów, katowickiej instytucji kultury, odnoszące się do roli kultury i sektorów kreatywnych w osiągnięciu celów Agendy ONZ na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju do 2030 roku. Projekt ten obejmował realizację blisko 100 debat z udziałem przedstawicieli środowisk kreatywnych w Katowicach i Krakowie. Debaty te stały się przedmiotem analiz socjologicznych, a w efekcie także podstawą opracowania rekomendacji wobec miejskich strategii rozwoju kultury. Kolejny wart podkreślenia projekt to badania zrealizowane na zlecenie Urzędu Miasta Katowice. Stolica województwa zyskuje wymiar metropolitalny stając się areną organizacji wydarzeń o charakterze globalnym (COP 24, Szczyt Miasta Kreatywnych UNESCO). Celem badań obejmujących ponad 1 000 wywiadów kwestionariuszowych oraz liczne wywiady swobodne z przedsiębiorcami i organizatorami wielkich wydarzeń kongresowo-biznesowych było określenie ich wpływu na rozwój i wizerunek miasta. Jednocześnie działając wspólnie w konsorcjum z innymi uczelniami wyższymi z regionu badacze z Instytutu Socjologii uczestniczyli w opracowaniu rekomendacji do regionalnej polityki miejskiej województwa śląskiego. Przeprowadzenie badań w kontekście

prac nad monografią miasta Zabrze to kolejne przedsięwzięcie badawcze zrealizowane w Instytucie. Inne badania i ekspertyzy realizowane były na rzecz Rudy Śląskiej, Rybnika czy Radlina. Na szczególną uwagę zasługuje finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego projekt grantowy pt. *Czas na staż*, opracowany w Instytucie Socjologii i realizowany w 2018 roku w partnerstwie z Powiatowym Urzędem Pracy w Tychach.

Działalność Instytutu Socjologii nie ogranicza się tylko do współpracy z jednostkami samorządowymi i podmiotami publicznymi, gdyż jego aktywność nakierowana jest także na mieszkańców i zwykłych obywateli. Funkcję tę pełni między innymi regularne spotkania i debaty organizowane w przestrzeni miasta pod hasłem „Socjo-Kato” pod auspicjami Katowickiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Socjologicznego.